

Universitat
Pompeu Fabra
Barcelona

Departament
de Comunicació

Máster en Estudios de Cine y Audiovisual Contemporáneo

PLA DOCENT D'ASSIGNATURA

Títol de l'assignatura: Història Crítica de les Metodologies del Cinema II

Codi de l'assignatura: 31014

Trimestre: Segon

Tipus: Obligatòria

Nombre de crèdits: 5 ECTS

Llengua o llengües de la docència: Castellà

Professora responsable: Dr. Fran Benavente

1. Presentació de l'assignatura

L'objectiu del curs és proposar un recorregut sobre algunes línies teoricometodològiques principals en els estudis sobre cinema fins arribar a les noves tendències d'investigació actuals. Es pretén brindar als alumnes un marc de referència teoricometodològic perquè puguin aprendre i desenvolupar abordatges transversals a l'hora de plantejar els seus propis projectes d'investigació. S'explicaran diferents corrents metodològics contemporanis, provinents de diferents camps, i es treballaran sobre textos, films i cinematografies concretes.

2. Competències a assolir

A partir de les classes teòriques, tendents a presentar un marc de referència sobre les propostes teoricometodològiques, i de textos de referència, es treballaran diferents tipus de tractaments crítics que exhibiran, des de la seva posada en pràctica, els modes de desenvolupament de corrents com l'hermenèutica, la fenomenologia, la interpretació simbòlica de la imatge, nous abordatges de la història, etc. Aquesta posada al dia de la teoria es portarà a terme en el procés que condueix des del treball sobre el marc de pensament fins a l'aplicació pràctica amb l'objectiu de revelar com funciona una metodologia concreta sobre les imatges filmiques. En aquest sentit, es treballarà sobre fragments cinematogràfics per assenyalar com s'hi apliquen les diverses metodologies.

3. Continguts

Programa:

Tema 1.- L'assaig com a forma crítica i vehicle ametodològic de metodologia. Theodor Adorno dialoga amb Lukács i Benjamin. La crítica com a pràctica i com a exigència: Nicole Brenez llegeix Marx, Adorno i Benjamin.

El coneixement a través del muntatge. La memòria i la història. Alexander Kluge, Peter Weiss.

La analogia epistemològica entre la redempció de la realitat física a través del cinema i la redempció de la història a l'obra de Kracauer. La història i la fotografia. Kracauer llegint Proust. Indicacions metodològiques trobades a *The last things before the last*.

Tema 2. El model historicocrític després de Walter Benjamin.

Imatge, història, memòria i imaginació. El gest, de Giorgio Agamben a Aby Warburg. Copresència i circulació entre imatges. El muntatge tabular. El fantasma. Llegir els temps, llegir les imatges. La història com a rescat. Els principis transcendents del muntatge: repetició i parada. El moment constructiu i el moment destructiu. La lògica visual i la lògica narrativa. Continuitat / Discontinuitat, l'interval.

Estudi de cas: Què és un revolucionari?, crisi política i crisi de la representació. Arqueologia de la existència real a Thomas Heise. Fer explotar el flux a l'obra de Robert Kramer. Història i fantasma del cinema portuguès contemporani. Prendre posició i aprendre a través del muntatge. Crítica visual a Bertolt Brecht.

Tema 3.- De la figura al figural. Cos i matèria de la imatge.

Sobre el paradigma indicial. La imatge-oberta, la imatge-síntoma. Figurar el misteri, pensar el no saber. L'espai visible i l'espai visual. La taca, el color, el moviment. Denigració de l'ull. Desenquadraments. La lògica de la sensació en el cinema contemporani: Philippe Grandrieux, Claire Denis.

La imatge com a nafra segons Philippe Dubois.

La imatge-energia segons Jean-Baptiste Thoret. Cinema, hipnosi i emoció a Raymond Bellour. L'estudi visual: Fins a quin punt una imatge és suficient per analitzar una altra imatge? La proposta de cinema comparat de Nicole Brenez: L'anàlisi figurativa.

Tema 4. Hermenèutica simbòlica. Mitocrítica i mitoanàlisi.

Imaginari material i fenomenologia de les imatges a Gaston Bachelard. Filosofia de les formes simbòliques d'Ernst Cassirer. La representació i el mite. El trajecte antropològic, dinàmiques de l'imaginari. De la mitocrítica a la mitoanàlisi a l'obra de Gilbert Durand.

Perspectiva crítica: lectura de superfície i lectura de profunditat, la resistència indicial, els marcs de sentit i els límits de la hermenèutica simbòlica.

Tema 5. Qüestions sobre realisme i cinema.

Repensar l'ontologia de la imatge cinematogràfica. (Re)obrir Bazin. Actualitat de l'autor. Impressionisme de Serge Daney: cinefília, imatge del món en el

cinema. Què registra el cinema? Alain Bergala: la insularitat, l'interval figuratiu i la relació creador-criatura.

4. Avaluació

L'avaluació de l'assignatura es farà seguint tres punts bàsics: la participació de l'alumne a classe, les tutories individuals o en sessions de grup, i la presentació d'un treball escrit en el qual es presenti la idea i la proposta metodològica del futur treball de final de màster de l'alumne.

Els resultats de l'aprenentatge de l'assignatura es materialitzen en tres fases diferents:

-1. En la primera fase, al principi del curs (setmana 1 i 2), l'alumne ha de lliurar un primer treball escrit en el qual presenta la seva idea de treball per a un possible TFM i aborda analíticament un primer nucli d'inici de la seva investigació. Aquest treball respon fonamentalment al trajecte que els alumnes han dut a terme a l'assignatura Història Crítica de les Metodologies del Cinema I i ha de mostrar els punts forts i dèbils detectats després de les tutories amb el professor d'aquella assignatura. Aquest text inicial serveix com a base i referència per al treball final de l'assignatura, fins i tot en els casos en els quals hi hagi canvi d'idea o transformació radical del projecte.

-2. En una segona fase, cap al final del curs (setmana 8 i 9), l'alumne ha de lliurar un esquema de la proposta de TFM que pretén desenvolupar a partir de la progressió o transformació, segons convingui, de la idea i del treball d'anàlisi previs. Aquest esquema o esbós de treball serà discutit en tutories individuals amb el professor amb l'objectiu d'indicar punts a rectificar, millorar o enfortir.

-3. La tercera fase per a l'avaluació final es el lliurament del treball escrit final. Es tracta d'un possible projecte de TFM concretat en un objecte d'estudi definit, una idea de tema, un punt de partida analitzat en profunditat i un desenvolupament del projecte definit en una sèrie de camps de pensament o de constel·lació d'imatges i conceptes. A més s'exigeix el lliurament d'un "estat de la qüestió" i d'una bibliografia completa acompanyada d'un comentari breu de les cinc referències bibliogràfiques fonamentals. L'objectiu és posar les bases d'un treball futur sòlid i obligar a una recerca bibliogràfica profunda i desenvolupada. Igualment es busca constatar un coneixement rigorós del camps d'investigació en el qual es vol moure l'estudiant.

5. Bibliografia i recursos didàctics

5.1. Bibliografia

ADORNO, Theodor. "El ensayo como forma" (1958). En: *Notas sobre literatura*. Obra completa 11. Madrid: Akal, 2003.

- AGAMBEN, Giorgio. *Image et mémoire; écrits sur l'image, la danse et le cinéma*. Paris: Desclée de Brouwer, 2004.
- AGAMBEN, Giorgio. *Medios sin fin. Notas sobre la política*. Valencia: Pre-textos, 2001.
- AGAMBEN, Giorgio. *Ninfas*. Valencia: Pre-Textos, 2010.
- AUMONT, Jacques (dir.). *Pour un cinéma comparé. Influences et répétitions*. Paris: Cinémathèque française, 1996.
- AUMONT, Jacques (dir.). *Le septième art. Le cinéma parmi les arts*. Paris: Éditions Léo Scheer, 2003.
- BELLOUR, Raymond. *L'Entre-Images. Photo, Cinéma, Video*. Paris: La Difference, 1990.
- BELLOUR, Raymond. *L'Entre-Images 2*. Paris: P.O.L, 1999.
- BELLOUR, Raymond. *Le corps du cinéma. Hypnoses, émotions, animalités*. Paris: P.O.L, 2009.
- BENJAMIN, Walter. "N: Teoría del conocimiento. Teoría del Progreso". En: *Libro de los Pasajes*. Madrid: Akal, 2005.
- BENJAMIN, Walter. "Sobre el concepto de Historia". En: *Obras. Libro I / Vol.2*. Madrid: Abada Editores, 2008.
- BERGALA, Alain i NARBONI, Jean (eds). *Roberto Rossellini*. Paris: Cahiers du Cinéma / Editions de l'Étoile, 1990.
- BERGALA, Alain. *Nadie como Godard*. Barcelona: Paidós, 2003
- BERGALA, Alain. *Monika de Ingmar Bergman: du rapport créateur-créature au cinéma*. Paris: Yellow Now, 2006.
- BONITZER, Pascal. *Desencuadros. Cine y pintura*. Buenos Aires: Santiago Arcos Editor, 2007.
- PASCAL BONITZER. *El campo ciego*. Buenos Aires: Santiago Arcos, 2007.
- BOU, Núria; PÉREZ, Xavier. *El temps de l'heroi. Èpica i masculinitat en el cinema de Hollywood*. Barcelona: Paidós, 2000.
- BRECHT, Bertolt. *Diario de trabajo. 1938-1955*. Buenos Aires: Nueva Visión, 1977.
- BRECHT, Bertolt. *ABC de la guerra*. Madrid: Ediciones del Caracol, 2004.
- NICOLE BRENEZ, *De la figure en général et du corps en particulier. L'invention figurative au Cinéma*, De Boeck, 1998.
- BRENEZ, Nicole. "La Critique comme concept, exigence et praxis".
<http://www.lafuriaumana.it/index.php/29-archive/lfu-17/1-la-critique-comme-concept-exigence-et-praxis>
- DANEY, Serge. *L'exercice a été profitable monsieur*. Paris: P.O.L, 1993.
- DANEY, Serge. *Perseverancia*. Buenos Aires: Ediciones El Amante, 1998.
- DANEY, Serge. *Cine, arte del presente*. Buenos Aires: Santiago Arcos Editor, 2005.
- DE LUCAS, Gonzalo; AIDELMAN, Núria (eds). *Jean-Luc Godard. Pensar entre imágenes*. Barcelona: Intermedio, 2010.
- DELEUZE, Gilles. *La Imagen-Tiempo: estudios sobre cine 2*. Barcelona: Paidós Ibérica, 1987.
- DELEUZE, Gilles. *La Imagen-Movimiento: estudios sobre cine 1*. Barcelona: Paidós Ibérica, 1994.
- DESPOIX, Phillipe; SCHÖTTLER, Pierre (dirs.), *Siegfried Kracauer, penseur de l'histoire*. Saint-Nicolas-Paris: Presses de l'Université Laval-Éditions de la Maison des Sciences de l'Homme, 2006.

- DIDI-HUBERMAN, Georges. *Devant l'image*. París: Les Éditions de Minuit, 1990.
- DIDI-HUBERMAN, Georges. *Fra Angelico. Dissemblance et figuration*. París: Flammarion, 1990.
- DIDI-HUBERMAN, Georges. *Devant le temps*. París: Les Éditions de Minuit, 2000.
- DIDI-HUBERMAN, Georges. *L'image survivante. Histoire de l'art et temps des fantômes selon Aby Warburg*. París: Les Éditions de Minuit, 2002.
- DIDI-HUBERMAN, Georges. *Imágenes pese a todo*. Barcelona: Paidós Ibérica, 2003.
- DIDI-HUBERMAN, Georges. *L'image ouverte. Motifs de l'incarnation dans les arts visuels*. París: Gallimard, 2007.
- DIDI-HUBERMAN, Georges. *Cuando las imágenes toman posición*. Madrid: A.Machado libros, 2008.
- DURAND, Gilbert. *De la mitocrítica al mitoanálisis*. Barcelona: Anthropos, 1993.
- DURAND, Gilbert. *Las estructuras antropológicas de lo imaginario*. México D.F, Fondo de Cultura Económica, 2005.
- CARLO GINZBURG. "Indicios. Raíces de un paradigma de inferencias indiciales". En: *Mitos, emblemas, indicios. Morfología e historia*. Barcelona: Gedisa, 2008.
- GINZBURG, Carlo. "Detalles, primeros planos, microanálisis. Notas marginales sobre un libro de Kracauer". En: *El hilo y las huellas. Lo verdadero, lo falso, lo ficticio*. México D.F: Fondo de Cultura Económica, 2010.
- JAY, Martin. *Ojos abatidos. La denigración de la visión en el pensamiento francés del siglo XX*. Madrid: Akal, 2007.
- KLUGE, Alexander. *El contexto de un jardín*. Buenos Aires: La Caja Negra, 2014.
- KRACAUER, Siegfried. "La fotografía", *La fotografía y otros ensayos. El ornamento de la masa 1*. Barcelona: Gedisa, 2008.
- KRACAUER, Siegfried. *Historia. Las últimas cosas antes de las últimas*. Buenos Aires: Las cuarenta, 2010.
- LYOTARD, J-F. *Discours, figure*. París: Klincksieck, 1971.
- LYOTARD, J-F. "L'Acinéma". En: NOGUEZ, Dominique (ed). "Cinéma, Théories, lectures". *Revue d'Esthétique*, Klincksieck, 1973.
- LUKÁCS, Gyorgy. "Sobre la esencia y forma del ensayo" (1910). En: *Qué es el ensayo*. Buenos Aires: El cuenco de plata, 2016.
- MORIN, EDGAR. *El cine o el hombre imaginario*. Barcelona: Paidós, 2001.
- ROSSELLINI, Roberto. *El cine revelado*. Barcelona: Paidós, 2000.
- STEINER, George. *Presencias Reales*. Barcelona: Destino, 1990.
- THORET, JEAN-BAPTISTE. "Qu'allons-nous faire de toute cette énergie?". En: *Trafic*, nº48, hiver 2003.
- THORET, JEAN-BAPTISTE. *Le cinéma américain des années 70*. París: Cahiers du Cinéma, 2006.
- WEISS, Peter. *La estética de la resistencia*. Hondarribia: Hiru, 1999.

5.2 Bibliografía complementaria.

- AA.VV. *Gilles Deleuzes et les images*. París: Cahiers du Cinéma, 2008.

AGAMBEN, Giorgio. *Estancias. La palabra y el fantasma en la cultura occidental*. Valencia: Pre-Textos, 1995.

AGAMBEN, Giorgio. *Infancia e historia*. Buenos Aires: Adriana Hidalgo, 2001

AUMONT, Jacques; MARIE, Michel. *Análisis del film*. Barcelona: Paidós, 1990.

AUMONT, Jacques. *El rostro en el cine*. Barcelona: Paidós, 1997.

AUMONT, Jacques. *El ojo interminable*. Barcelona: Paidós, 1997.

AUMONT, Jacques. *Amnésias*. París: P.O.L. 1999.

AUMONT, Jacques. *Las teorías de los cineastas. Las concepciones del cine de los grandes directores*. Barcelona: Paidós, 2004.

ANDREW, J. Dudley. *Las principales teorías cinematográficas*. Madrid: Rialp, 1993.

BAZIN, André. *¿Qué es el cine?* Madrid: Rialp, 2004.

BACHELARD, Gaston. *El aire y los sueños*. México D.F: Fondo de Cultura Económica, 2003.

BACHELARD, Gaston. *La poética del espacio*. México D.F: Fondo de Cultura Económica, 2006.

BACHELARD, Gaston. *La poética de la ensoñación*. México D.F: Fondo de Cultura Económica, 2006.

BARTHES, Roland. *La cámara lúcida*. Barcelona: Paidós Comunicación, 1994.

BELLOUR, Raymond (dir). *Le cinéma américain, analyses de films*. 2 vol. París: Flammarion, 1980.

BELLOUR, Raymond. *L'analyse du film*. París: Calmann-Lèvy, 1995.

BERGALA, Alain. *Godard au travail. Les années 60*. Paris: Éditions Cahiers du Cinéma, 2006.

BOU, Núria. *La mirada en el temps. Mite i passió en el cinema de Hollywood*. Barcelona, Edicions 62, 1996.

BUCK-MORSS, Susan. *Dialéctica de la mirada. Walter Benjamin y el proyecto de los pasajes*. Madrid: Visor, 1996.

BURCH, Noël. *Praxis del cine*. Madrid: Fundamentos, 1970.

CASSETTI, Francesco. *Teorías del cine*. Madrid: Cátedra, 1994.

CASSIRER, Ernst. *Filosofía de las formas simbólicas (3vol.)*. México D.F., Fondo de Cultura Económica, 1998.

DE CERTEAU, Michel. *La escritura de la historia*. Universidad Iberoamericana, 2006.

DELEUZE, Gilles. *Proust y los signos*. Barcelona: Anagrama, 1972.

DELEUZE, Gilles. *Conversaciones 1972-1990*. Valencia: Pre-Textos, 1995.

DIDI-HUBERMAN, Georges. *Lo que vemos, lo que nos mira*. Buenos Aires. Ediciones Manantial, 1997.

DIDI-HUBERMAN, Georges. *La ressemblance par contact*. París: Les Éditions de Minuit, 2008.

DIDI-HUBERMAN, Georges. *Survivance des lucioles*. París: Les Éditions de Minuit, 2009.

DIDI-HUBERMAN, Georges. *Atlas ou le gai savoir inquiet. L'oeil de l'histoire, 3*. París: Les Editions de Minuit, 2011.

DURAND, Gilbert. *Mitos y sociedades. Introducción a la mitología*. Buenos Aires: Editorial Biblos, 2004.

DURAND, Gilbert. *La imaginación simbólica*. Buenos Aires: Amorrortu, 2007.

GONZÁLEZ REQUENA, Jesús (comp.). *El análisis cinematográfico*. Madrid: Editorial Complutense, 1995.

- GONZÁLEZ REQUENA, Jesús. *La metáfora del espejo*. El cine de Douglas Sirk. Madrid: Hiperión, 1986.
- GONZÁLEZ REQUENA, Jesús. *Clásico, manierista, post-clásico. Los modos del relato en el cine de Hollywood*. Valladolid: Castilla Ediciones, 2007.
- LEROI-GOURHAN, André. *EVOLUCIÓN Y TÉCNICA (2VOL.)*. MADRID: TAURUS, 1988.
- LORENTE COSTA, Joan. "El sueño contemporáneo del héroe. Hermes en el cine". En: VERJAT, Alain (Ed). *El retorno de Hermes. Hermenéutica y ciencias humanas*. Barcelona: Anthropos, 1989.
- KRACAUER, Siegfried. *Teoría del cine. La redención física de la realidad*. Barcelona: Paidós, 1996.
- METZ, Christian. *El significante imaginario. Psicoanálisis y cine*. Barcelona: Paidós Ibérica, 2001.
- MONTIEL, Alejandro. *El desfile y la quietud. (Análisis fílmico versus Historia del Cine)*. València: Generalitat Valenciana, 2002.
- PAÏNI, Dominique. *Le cinéma, un art moderne*. París: Cahiers du Cinéma, 1996.
- STAM, Robert. *Teorías del cine. Una introducción*. Barcelona: Paidós, 2001.
- STAM, Robert; BURGOYNE, Robert; FLITTERMAN-LEWIS, Sandy. *Nuevos conceptos de la teoría del cine. Estructuralismo, semiótica, narratología, psicoanálisis, intertextualidad*. Barcelona: Paidós. 1999.
- WARBURG, Aby. *El renacimiento del paganismo*. Madrid: Alianza, 2005.
- ZIZEK, Slavoj. *Mirando al sesgo. Una introducción a Jacques Lacan a través de la cultura popular*. Buenos Aires, Paidós, 2000.
- ZIZEK, Slavoj. *Lacrimae rerum*. Madrid: Debate, 2006.
- ZIZEK, Slavoj. *Goza tu síntoma*. Buenos Aires: Nueva Visión, 2006.
- ZIZEK, Slavoj. *Todo lo que usted quiso saber sobre Lacan y nunca se atrevió a preguntarle a Hitchcock*. Buenos Aires: Manantial, 1994.
- ZIZEK, Slavoj. *¿Quién dijo totalitarismo? 5 intervenciones sobre el (mal) uso de la noción*. Valencia: Pre-Textos, 2002.
- ZIZEK, Slavoj. *Las metástasis del goce*. Buenos Airés, Paidós, 2003.

5.3. Recursos didàctics

Fragments de films, fotografies, il·lustracions, textos.

6. Metodologia

- Classes magistrals.
- Classes professors convidats.
- Discussions i debat.
- Tutories individuals i seminari de discussió en grup.
- Comentari de lectures.
- Treball final.

7. Programació d'activitats

SETMANA	ACTIVITAT A L'AULA AGRUPAMENT / TIPUS D'ACTIVITAT	ACTIVITAT FORA DE L'AULA AGRUPAMENT / TIPUS D'ACTIVITAT
Setmana 1	Tema 1	Lliurament de treball sobre l'escena nuclear del projecte de TFM.
Setmana 2	Tema 2	Tutoria sobre el primer treball. Lectures.
Setmana 3	Tema 2.	Tutoria sobre el primer treball. Lectures.
Setmana 4	Tema 3	Lectures i visionat de films. Preparació de treballs.
Setmana 5	Tema 3	Lectures i visionat de films. Preparació de treballs.
Setmana 6	Professor convidat	Lectures i visionat de films
Setmana 7	Tema 3	Lectures i visionat de films. Preparació de treballs.
Setmana 8	Tema 4	Lectures i visionat de films. Preparació de treballs.
Setmana 9	Tema 5	Lectures i visionat de films. Lliurament de l'esquema del treball final.
Setmana 10	Tutories individuals i sessions en grup.	Esquema treball final.